

PRZYPRAWA (196) sb f

Oba a jasne (w tym w pierwszym 1 r. błędne znakowanie).

sg N przyprawa (12). ◇ G przyprawy (7). ◇ A przyprawę (4). ◇ I przyprawą (9). ◇ L przyprawie (1).
◇ pl N przyprawy (20). ◇ G przypraw (38); -aw (28), -(a)w (10). ◇ D przyprawom (3). ◇ A przyprawy
(49). ◇ I przyprawami (38), przyprawy (3); -y *Oczko*; -ami : -y *SkarŻyw* (1:2); -ami (26), -(a)mi
(12). ◇ L przyprawach (12); -ach (5), -ach (4), -(a)ch (3); -ach *RejPos*, *RejZwierc*; -ach *SkarŻyw*; -
ach : -ach *LubPs* (3:3).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (pięć z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

I. Rzecz: przedmiot, substancja (170) :

1. *Przedmiot, za pomocą którego można coś zdziałać, osiągnąć (107) : RejPs 93; I teraz baczicz
niemoge Iako chce# ycz nate droge [na sąd boży] Bo widze yż nicz nalfobie Niemas Ręcze prozne
obie. Nie takie prziprawy mayą Czy ktorzi cię tam czekayą *RejKup* v4, v2v, v3, v4, v5, v6 [2 r.]
(11); *BielKron* 456v; Pátrzayże zálię namileyşy brácişzku/ iáko sie ku ták zacnemu á wielkiemu
gołciowi gotowác á przyprávowác małz. A thu cye Pan twoy vczy/ iz nie potrzebuie od ciebye
żadnych kofztow/ żadnych przypraw iedno powieda: Kto będzie miłował mnie/ á fłow moich będzie
fłuchał/ tedy [...] [ja i mój Ojciec] do niego przydzyemy/ á mieszkánie łobie v niego vczyniemy.
RejPos 144v, 309.*

*przyprawa do czego (1): Sámem żelázem oracz rolą porże/ ále żeby mu lemiesz łzedł dobrze/ siłá
mu przypraw do tego potrzebá *GórnRozm* N.*

*Przen (3) : RejPos 144v; Lecz moy Pánie gdyş ták ná fługę twego łáfkaw/ pošliş do cháłupki moiey
fługi twoie z obiściem y kobiercámi twemi/ z kuchnią y kredenfem twoim. Day mi táką przyprávę
iákaby sie tobie podobáłá. *SkarKaz* 161a.*

cum inf (1): RejPs 27v cf Zwrot.

*Zwrot: »gotowác przyprawy« (1): A [Pan] iest podobien ku onemu flońcu/ ktore wysłedłşy
fprzybytku swoiego gotuie łobie przyprávę iáko iáki rycerz opułcić sie ná drogi dálekie. *RejPs* 27v.*

**a. Sprzęt, wyposażenie, narzędzia, przybory; apparatus Vulg, Mącz, JanStat; instrumentum HistAl,
PolAnt; vas PolAnt (88) :** Oleiek z żołtzow [!] Iaiowych. Vwarz Iaycza twardo: wymi z nich żołtki á
vřmaż na panwi albo na rincze až będą czarne, A zawiázawşy w chufę: wycifnąć (á ielzczeby lepiey
fmażywşy wypalić) tak iako wodki palą, Kiedyby kto miał przyprawy. *FalZioł* II 22v; zbudowáli
[*Sabini*] moşt ná Tybrze z łodzi [...]. Widząc to Tárquinius/ fpułcił z gory ná nie drugie łodzye álbo
bárki napełnione fmoły/ fiárki/ węgla/ plew z ogniem/ od ktorzych sie zápalił ich moşt y zgorzał
ze wřzytkimi przyprávami. *BielKron* 102; Apparatus Nágotowánie/ prziprawá/ ochędożność. *Mącz*
279d, 280a; [*LustrWpol* I 4].

Szeregi: »przyprawy a gotowości« (1): Wřpomniş łobie ná ony dzyelięć pániem [...] / iz pięć ich
przyşzło s pięknymi przyprávami á s pięknymi gotowofciámi fwoiemi *RejPos* 241.

»naczynie albo przyprawa« (1): Solea item, Nieyákie naczynie álbo prziprawá ku bićiu oleyu
należáca. *Mącz* 398d.

Jako ostatni człon we współrzędnym połączeniu dwu- lub wieloczłonowym: »i insze (a. (ine) rozmaite)
przyprawy« (5): Bo sie iuż tám/ ielzcze ciáło do grobu nie będzie włożono/ pocźnie fşarpániná

około niego/ thák iż ledwe záleb chodzić nie będa/ około onych vbiorow iego/ odzyeraiąc máry/ wozy/ konie/ y inłze przyprawy oney niepotrzebney pychy iego. *RejPos* 243; Páthrzayże czo łą zá przypadki á czo łą zá vbioro á instrumenthá iego [człowieka rozniewanego]/ Miecz/ kiy/ fiekierá/ árkábuz/ łáháydak/ plugawy tárás/ pal/ łzubienicá/ łáncuch/ pęto/ y inych rozmáitych przypraw dołyc *RejZwierc* 79; Więc co ich [przekupek] po łmátruziech/ po kramikoch/ pod krzyżmi łiedzi/ łedná z łelázem/ druga s płótnem/ druga z bárchánem/ z łelzem/ z gołdzmi/ y z rozmáitemi przypráwami *RejZwierc* 111v, 96v, 151v.

Przen (6) : Ale iż tám do niebá trzebá inłzey łprawy. (*marg*) Do niebá inłzych pothrzebá przypraw. (–) Trzebá łtáteczney wiáry/ á mocney nádzyeie *RejWiz* 171, Cc5v; A iżbychmy włzli tych łrogich dekrethow twoich [*Panie*]/ ktoreł tu y ná ty niewdzięczniki łwoie wczynić ráczył/ [...] ktorzy z márnemi przypráwami bráliby łie do tych hoynych páłacow twoich/ á łiadáli zá ty łwięte łtoły twoie. *RejPos* 241v, Ooo4v.

Szereg: »przyprawy i (a) gotowości« (2): Abowiem toć łą herby náłze/ toć łą łwiece náłze/ thoć łą dzwony náłze/ toć łą włzytki przyprawy y gotowości náłze/ włtáwicłnie wiernie á łthale dufác Pánu Bogu łwemu *RejPos* Ooo4v, Ooo4v.

α. *To, co służy do walki i obrony, też do polowania; machina Vulg, PolAnt; arma, sarcina, tormentum PolAnt* (38) : A tho aby był vzda ovzdany a łziodlem o łziodłany łziodloch aby zadna przyprawa nye była ktora by myála ko [*lege*: ku] łkodzye albo kv obrazenyv ych łzamyh albo kony ych bicz *MetrKor* 26/62v; *RejPs* 29; Przykazał też y dwiema tyłiac ieznych aby ony fundamenti mieyskie [...] połamali/ [...] a drugie trzy tyłiace zrzádził/ aby bili na mury tarany/ a łelaznemi przyprawami rozrzúciłi. *HistAl* D3; *LubPs* B6v; Y zátoczył [*Holofernes*] oboz miedzy Gebá y Scytopolim/ á tám z miełzkał cały miełiac áż zebrał włzytki przyprawy potrzebne do wołká łwego. *BibRadz Judith* 3/13, 1.*Mach* 6/52; Niechay wie Nieprzyáciel/ iż Polłka Koroná/ Nie iefł łzerokim Murem nigđziey otoczoná. Ale Rycerłkim ludem tymi przypráwami/ Ktore iemu zależą *Prot* C3v; Iż wy okruhni poháncy łtroicie łie ná nas z rozmáitemi przypráwami łwoiemi/ ále my was bić będziemy w imię Páná náłzego. *RejZwierc* 265v, 166, 243; [*Leop* 1.*Mach* 9/35 (*Linde*); A ták cię prołzę [*Ezawie*]/ weźmi przyprawy łwe/ łáháydak twoy y łuk/ á idź w pole/ á włow mi łwierzynę. *BibRadz Gen* 27/3 (*Linde*); ácz ie [*miasteczko*] był Moizełz dołtátecznie opátrzył włzelákiemi rzeczámi/ ludzmi/ bronią/ ływnołciá/ y niektorymi przypráwami ná murze/ ná then czás ku obronie przeciwo nieprzyácielowi bárzo pożytecznymi. *BarlBaz* 186 (*Linde*); *VergKoch* 374].

przyprawy czego (1): Połtánowi ie [*synów waszych*] [...] oracłmi roley łwey y żeńcámi žniwá łwe^{go} y/ robić (kázde) przyprawy woienne y przyprawy wozow łwych. *BudBib* 1.*Reg* 8/12.

przyprawy ku czemu (3): A gdy było rániuchno/ podniełli (Zydowie) oczy łwoie/ álić oto lud wielki/ ktoremu niebyłó licžby/ á oni nołłá drábiny y tárány y ine przyprawy ku dobywániu/ chcąc dobyć twierdze *Leop* 1.*Mach* 5/30; Potym [*król Betsur*] kołciolá łwiętego dobywał przez wiele dni záłáđziwłzy k niemu kułze y tárány/ k temu przyprawy ku ciłkáníu ognią y kámieni *BibRadz* 1.*Mach* 6/51, 1.*Mach* 14/10.

przyprawy na co (1): Náczyñił theż [Ozeasz] w Ierufálem rozmáitych ítrzelb á przypraw ná obronę [*diversi generis machinas*]/ kthore rozłóżył po wieżach/ y po murzech/ áby z nich ítrzelano ítrzałámi/ y wielkimi kámiéñmi *Leop* 2.*Par* 26/15.

Wyrażenia: »przyprawy waleczne« [szyk 2:2] (4): A [Bóg] chcąc nas lepiej wśpokoić poštánowił [= *pohamował*] wślytki walki ná świcie y połámał wślytki przyprawy waleczne *RejPs* 69v, 111v; A by ten [*Pretwic*] miał po myśli/ waleczne przyprawy/ Hännibál Kártáginñki/ byłby drugi práwy. *RejZwierz* 79; *BielKron* 81v.

»przyprawy wojenne« = *instrumenta bellica, machinae (instrumentales), vasa bellica PolAnt; apparatus bellicus JanStat* [szyk 8:3] (11): A z Zábulonithow ktorzy chodźili ná walki/ á byli biegłemi okóło wślythkich przypraw woiennych było pięćdziefiát tylięcy gotowych w ízyku *BibRadz* 1.*Par* 12/33; Pan Bog Izráelfki ták mowi/ Oto wydrę przyprawy woienne ktore íą w rękách wálych/ á kthoremi walczyć chcecie ná Krolá Bábiloñskiego *BibRadz* *Ier* 21/4, 1.*Par* 12/37, I 238v *marg*, 1.*Mach* 9/64, 9/67, 14/10, 2.*Mach* 12/15; Ale Iudzino rycerstwo/ wzywáiąc możnego Pána świata tego/ ktory opócz táránów/ y opócz wśzech przypraw woiennych zá czáłow Iozue podwrocił Ierichon/ wnet gwałtownie á frodze dobywáło murow. *BudBib* 2.*Mach* 12/15, 1.*Reg* 8/12; wślytká Szláchtá ziemie/ y powiátu onéy ziemie/ w którój tákowa máiętnóść íełt/ weśpółek z Stároftą onégo mieyfcá ruży íie z przyprawą woienną przeciwko onému niepośłufznému/ ták íákoby mógł bydz z onéy máiętnóści wypędzon y wyrzucon. *SarnStat* 833.

Szeregi: »obrona a przyprawa« (1): A íż go [*Chrystusa*] widział tym pásem rycerłkim á znákiem zwycięłtwá opálánego/ może to káždy rozeznác íáki to íełt rycerz y íáki woioownik/ [...] íż bez wśzey obrony á bez káżdey przyprawy zwoiował á poráził ono írogie thyrañstwo narodu náłzego/ tho íełt czártá íprofnego *RejAp* 14.

»zbroje a przyprawy« (1): Íż ty idziesz ná mię z dziwnemi zbroiámi á przyprawámi íwemi/ á ía tylko ná cię ídę wziáwñzy íobie ná pomoc imię Páná moiego. *RejZwierc* 264.

Jako ostatni człón we wśpólrzędnyñm połączeniu dwu- lub wieloczłónowym: »i (albo) in(sz)e (a. wsze) przyprawy« (6): *MetrKor* 26/62v; Bo áczkolwiek íą twárde miefcá rozlicznemi gorámi/ albo inśfemi przyprawámi opráwiony/ á wślákoż to ínadz íełt nápewnieyślá rzecz gdzie pan bog íam ráczy ítać wpośrodku ludu íwego *RejPs* 193; Bo wždy inśzym źwirzëtom kopytá y rogi/ Dał Bog/ íż záfádzily y głowę y nogi. Óstre zęby/ páznogcie/ y ine przyprawy *RejWiz* 119v; *Leop* 1.*Mach* 5/30; *BibRadz* 2.*Mach* 12/15; *BudBib* 2.*Mach* 12/15.

Przen (4) : Acz rozmáyte przyprawy przypádáią námię od íprzećwínikow moich áby mi wczem záfzkodzili/ ále mnie przed íie y wñawiećzśfem prześtráchu niezeydá z myśli wśtáwy twoie [*Panie*] *RejPs* 179v, 173v; Kthory [*czart*] záfzwy zbroynie á z rozmáitemi przyprawámi/ íáko o nim Piotr íwięty pífze/ kráży íáko lew kogoby pózrzec mógł/ á przywieść w niewolá íwoię *RejPos* 2v.

Szereg: »zbroja a przyprawy« (1): To íuż máłz pewná á nieomylná obietnicę Páñfká ná káżdego íprzećwíniká íwego. Słuchayże íákiey zbroie á íákich by tu przypraw potrzebá do tego. *RejZwierc* 264.

β. Instrumenty muzyczne (19) : Czofzkolwiek z wielką dowcipnoćiá bywa íprawiano: to wślytko Weuufce [*lege*: *Wenusce*] íełt poddano. Íako íełt wñieiętnóć hawtowania kofztownych rzeczy: y miśternego wślyzywania kobierzow, albo namiotow Milowanie/ ípiewanie/ y na wśelkich

przyprawach granie: lutnie/ gęfli/ organ. *FalZioł* V 51v; zwielkimi rádołćiami dáycie chwałę iemu [*Bogu*]/ á nietylko łwem głósem/ ále y łtrąbámi y z orgány y zewłłfemi ynemi wełółemi łpráwami. Y iáką kolwiek wymyłłoną przyprawą ku czći iego wyznáwáyćie wielką łpráwę iego *RejPs* 144v, 212v; Boże nową pyółneczkę tobye będę łpyewał/ Ku twej chwale welele łwoye będę myewał/ Ná rozlicznych przypráwách będę cye wyłławał/ Ná wdzyęcznym łnłtrumencie ku ćći twej przygrawał *LubPs* ee5v, V6v, ff4v.

Wyrażenie: »przyprawy wesela, ku weselu, wesołe, weselne« = *musica (pl) PolAnt* [szyk 9:2] (6:2:2:1): WYznawáiąc rozliczne dobrodzieyłtwá páná łwego wyłławiyáćie łwięte imię iego/ á łnadz rozlicznemi przypráwámi welela *RejPs* 154; A ták y łpiewáiąc y ná wełółych przypráwách gráiąc dáwamy chwałę iemu *RejPs* 216, 47v, 104, 161v, 204; Wdzyęcznych pieśni á welela od nas łłyłżeć żądáli/ Mowiąc/ czemuż ty przypráwy ku welelu wiełzacie/ Przecz nam łwych piołnek Syońłkich teraz nie záłpiewacie. *LubPs* dd6; Ná przypráwách welelnych yemu przygrawaycye. Chwalcye go w huczne bębny w łtruny y w orgány *LubPs* gg, V2, gg *marg*; vyrzeli [...] oblubieńcá wychodzącego z przyiáćioły łwemi/ á bráćia iego wyieždźáli przeciwo nim/ z bębny/ y z przypráwámi welela/ y dobrze zbroyni. *BudBib* 1.*Mach* 9/39.

Jako ostatni człon we współrzednym połączeniu dwu- lub wieloczłonowym: »i in(sz)e (rozliczne) przyprawy« (3): ZAWżdy iełt gotowe łerce moie moy pánie ná káźde wyznawanie wyelmoźnołci twoiey á łnadz nietylko głósem przyrodzonem ále y łnłłfemi łnadz przypráwámi ku rozlicznemu welelu náłtroionemi. *RejPs* 161v; rołkochay łie káźdy národ y káźde krzełcyńłkie zebránie żeš náłazł krolá łwego/ a ták z Bębny z Orgány z Trąbámi y z inemi rozlycznymi przyprawami rołkochaway łie łtego. *RejPs* 219, 219v.

γ. Sprzęty liturgiczne, wyposażenie świątyni (12): (*nagł*) Kupieć wyłycza czo tu dobrego vczinił. (-) Organy Kaplycze Ołtarze Ktemu owo czo Mnich kaze. Ciborium tom łbudował Przypraw dołyc náłprawował. Kielychow tész/ y połtaunykow [!] Włzedy dołyc do łwiecznikow. *RejKup* i6; Przypraw niezlicziłs kołtownych I ynnych rzechi ołłobny ch Co łię Zamnie namnoźiło W Kołczelech czego niebyło *RejKup* bb6v, t6v, aa8.

przyprawy czego (2): *BibRadz Ex* 35 *arg*; Tákże potym co vczynił Sálmánázer krol Ałyriyłki/ áłbo Nábuchodonor krol Bábilońłki/ táká łrogość zá nich bywála/ że y kołcioł z gruntu máłto nie był wywrocon/ y ony kołztowne przypráwy iego były w pogáńłkie ręcze wyniełone *RejZwierc* 258.

Wyrażenie: »przyprawy kołcielne« (2): [*Ptolomeus król egipski*] Do kołcioła łepak żywego boga krom łnłzich przypraw kołcielnych, łtoł złoty kamienim drogim oprawiony połłáł *BielŻyw* 114; *RejPos* 348v.

Szereg: »przyprawy i (a) naczynia« = *vasa et opus PolAnt* [szyk 1:1] (2): [*Gersonici*] Będą nołić [...] Słupy ktore bywáią około Sieni z Podłłtháwki/ Kołki/ Powrozy/ y włzythki przypráwy y naczynia kniem náłżące *BibRadz Num* 4/32; *RejPos* 348v.

Jako ostatni człon we współrzednym połączeniu dwu- lub wieloczłonowym: »i wszystkie (a. inne, a. one rozliczne) przyprawy« (4): *BibRadz Num* 4/26, 32; *RejPos* 348v; ták iż miáłtom onym kołztownym/ kołciołowi łwemu w ktorym było wielkie kochánie iego/ y onym rozlicznym á dziwnym przyprawám

fwym/ ktore były wielkim kofztem fprawione ku iego chwale/ z rofkázania iego. A nákoniec y oney fkrzyni [...]/ w ktorey było przykázanie iego [...]/ nigdy przepuřzczać nie raczył *RejZwierc* 257v.

8. Narzędzia tortur (2) : Potym mi vkázował rozność fwiátá wřzego/ A nád kázdą kráiná kátá okrutnego/ A z dziwnemi rotámi/ tákże s przypráwámi *RejWiz* 170v.

przyprawy na kogo (1): W obozye ich [*Niemców*] álbo w ftankach/ nalezyone były rozmaíte przypáwy [!] ná Polaki/ płotná łoiem z żywicą á z wołkiem nápuřczáne ku męczeniu Polakow *BielKron* 384v.

2. Ozdoby, kosztowności, przedmioty zbytku; ornatus Vulg; vasum PolAnt (40) : á miedzy niemi náwybrańfá/ [*królewna*] będzie pořtáwioná tobie zá oblubienicę nápráwicy twoiey vbraná wrozmaýte ozłocone przypáwy [*in vestitu deaurato Vulg Ps* 44/10; w fzáćie złotogłowowey *Leop*]. *RejPs* 68; *LubPs* M3; Wyřzli przed gay ná gorę álic druga páni/ Ale iuz z inákřzemi řtálá przypáwámi. *RejWiz* 27; A przecźże nam ma być žal s tey márney gořpody [*tj. řwiata*]/ Gdyź s kłopotu idzyemy tám ná wdzyęcne gody. Gdzye nam tám iáko řtychác/ dziwne z rořkofzámi/ Zgotowano pálace/ s wřzemi przypáwámi. *RejWiz* 105, 10v [2 r.], 36, 169v; Ornat, i Antependium Adamářkowi czarni. ze wsitkiem przypáwami. s krzizem Axamitem *WyprKr* 102v, 103; Dořkonáę [!] wielmoźnořciá oblokł go [*Mojřesz Aarona*]/ á vbrał go w kofztowne przypáwy/ w vbránie/ dlugá [!] řzátę/ y w Efod. *BibRadz Eccli* 45/9; *Mącz* 286c; áź iedná więřřza nawałnoř przypadřzy/ podięłá okręt ná fie/ y rozerwáłá ij/ ták że iedná deřká z drugá niezofřtálá řrebro y złoto lećiáło ná dno: řzáty á ine przedrogie przypáwy po morzu popłynęły/ á ludzie zátonęli. *HistRzym* 11v; Iáko y on Ieremiařz [...] płáćząc nád nim [*tj. nad Jeruzalem*] iáko wyřławiał ony bogáćwá iego/ ony ochędořthwá iego/ ony řkárby iego/ ony křiążętá/ on lud/ ony kofzowne [!] vbiory/ ony dziwne á zacne řpráwy/ y piękne przypáwy ich *RejPos* 195v, 162, 259, 306; Ale pátrř moy miły bráćie iáko řie to wřzytko [*niesprawiedliwoř i łupiestwo*] zámnoźyc nie ma pátrřząc ná nářze kofzty/ ná nářze zbytki ták w picu iáko y w iedzeniu/ tháćkże teź w nářtrzępionych á dziwnych przypáwach/ y w chodzeniu/ y w poieździech nářzych *RejZwierc* 57v, 244; Po tym do domu fię wroćiwřzy/ [*řw. Eufrozyna*] dáleko fię goręřřzą ku Pánu Bogu řtálá: ćiáłem y iego márnymi przypáwy gárdzić tym więcey pocźęłá *SkarŻyw* 13; iáko iey ćiążá ná głowie przypáwy. Iákby rořki ná młodey Ielenicy řtoię *ZbylPrzyg* A4v, A4v.

przyprawy czego [= z czego] (1): Ornat. i Antependium ze wřitkiem przypáwami zlotogłowu wzorřilte^{go} řczotkowate^{go}. *WyprKr* 102.

W połączeniach szeregowych (2): *RejPos* 335v; Białe głowy ich [*potomków Kaimowych*] rořkofřzne w vborách y przypáwach y vrodzie były nád inne. *SkarŻyw* 269.

Zwrot: »przyprawami ochędořać, ozdabiać« [*řzyk zmienny*] (1:1): á ták tego dnia řwiętego ochędořzayćie przybytek páńřki rozmáytymi przypáwami áź do łámeo kofćá ořtarzá iego. *RejPs* 174; *KromRozm I* M2v.

Szereg: »ochędostwo i przypáwy« (1): Ná ořmnařcie łokći ieden řlup był wyřoki: y Kápihell miedziány ná nim wyřoki ná trzy łokćie: y rzeźanie ozdobne z źiářiřtemi iábłki ná kápitellu řlupowym tho wřřyfřthko miedziane: thákowęř miał ochędostwo y przypáwy drugi řlup [*similem et columna secunda habebat ornatum*]. *Leop* 4. *Reg* 25/17.

Jako ostatni człon we współrzędnym połączeniu wieloczłonowym: »i rozmaite przyprawy« (1): Tákże Cyrillus/ gđzye Kácerze przyrownawa nyszerádnym nyewyáftom ktore łfátami/ złotem y rozmáitemi przypráwami plugáwość łwoyę ozdabyáją. *KromRozm I M2v*.

Przen (12) : Zás nie przyłtoyny yeft/ áby dzyecyę nye znáyac rołkolfy/ áni teź tych przypraw y przyłmákw/ ktore ku rołkolfy wabyá y łudzá/ przyłzło ku dobrej łálce Bożey *GliczKsiąź F*; Gdyż cnotá s pocźciwołciá to łá iey [*duszy*] potráwy/ Boć oná nie bárzo dba o kramne przypráwy. *RejWiz 79*; iáko on [*tj. Bóg*] pálie ptałzki/ zwirzeta karmi/ kwiathki wilgotnołciámi ich przyrodzonemi chędoży y fárbuie dziwnemi przypráwami ich. *RejPos 316v, 3, 224v, 241*; (*nagł*) Iákub Glinká Podłtárołci ná Podháicach. (–) Włierz mi to dobra Glinká nie máże nikogo/ Stoi zá piękny Szmárag co go pláca drogo/ Bo bez włzelkiew przypráwy nadobnie ten łwieci *PaprPan G4; SkarŻyw 92*.

W połączeniu szeregowym (1): Abowiem iefliże łie kto przypátrzy pięknołciám/ bogáctwám/ ochędożnołciám/ á rozlicznym przypráwám łwiátá tego iáko wiele rołkolfzy á bogáctwá znaydzye w tych márných omyłnołciách iego. *RejPos [292]v*.

Szeregi: »przyprawy i ochędogołci« (1): A iżbychmy thu zá czáłow tych mizerných żywotow náłzych/ łpráwowáli łobie tákie przypráwy y tákie ochędogołci ná dułzach y ná myłłach náłzych/ ábychmy [...] mogli łtánać w thym máłym pocźcie wybránych iego [*Pana*] *RejPos 237v*.

»przyprawy a stroje« (1): O włzechmogácy náłz miły Pánie/ podayże z łálki łwey łwięthey podparcie łercá y myłłi temu nędznemu człowieczeńłtwu náłzemu/ ábychmy łie łtárali o thákie przypráwy á o tákie łtroie w nędznych dułzach náłzych/ iákoby nie byłá zámkniona przed námi tá łwięta fortká twoiá. *RejPos 241v*.

Jako ostatni człon we współrzędnym połączeniu dwuczłonowym: »i wszytki przyprawy« (2): Tuć iawnie Prorok powiełáł/ iże łie ten Pan á ten zbáwiciel nie miał okázác iáko łwiecki á koronowány krol/ iedno iż koroná iego y włzytki przypráwy krolewłkie iego miály być w łkárbie niebiełkim *RejPos 3, 3*.

3. *Specyfiki medyczne (lekarstwa, mikstury) lub kosmetyczne; cerussa, fucus, medicamen, medicamentum Calag (15)* : Czyniá teź naprzeciw iego iadowi tey moczy z ocztu przypráwę ktorey woniáią *FalZioł IV 33b; RejKup p6v*; Tráfia łie to że nyepłodne nyewyáfty/ áby yedno płod myály/ nyewyedzyeć coby ná to wyłóżyły/ ku czemu wáżá łie płodu dołtáwác przez przypráwy/ á ná konyec przez czáry. *GliczKsiąź C4*; Albo weźmi náłsienia bielonowego/ y łukowego/ z káđzidłem/ á vtłucz s tego proch/ zmiełzayże z wołkiem/ weźmiłz w gárnek ognia/ włóże they przypráwy kęs ná ogień/ á przykryy dźiuráwá pokrywká *SienLek 76; HistRzym 95v [2 r.]*; Bo widzilz żeć ty obiewie rzeczy v łwiátá niepodobne były/ vmárłego włkrzełcić/ á vłeczyc bez włzech przypraw ták człowieká zelzłego/ á onę niewiáłte/ ktora iuź byłá niepodobna ku zdrowiu žadná pomocá łwiátá tego. *RejPos 257, 45v; RejZwierc 60; Schmincke. Przypráwá. Fucus. Calag 423a*; [Ano tu łliczne oczy/ wzrok ku włzem łáłkáwy/ Róžané vłtá/ y brwi piękne/ bez przypráwy. *ZbyłEpit 13*].

Wyrażenie: »przyprawy lekarskie« (1): Tedy Sámlon leczył onę ráne/ wrzeczy przypráwami lekárfkimi/ chcąc z pokory/ dáru łobie z niebá dánego zátáic: ále łamym dotykánim rąk iego/ włzytko łię wnetze vgoiło. *SkarŻyw 593*.

Szereg: »przyprawy i maści« (1): A wziąwszy fwe przyprawy y maści/ pomazał [oczy] wnątrz y zewnątrz *HistRzym* 95v.

Jako ostatni człon we współrzednym połączeniu wieloczłonowym: »i inne przyprawy« (2): *BielKron* 264; Za małe grzechy tak [św. Paula] płakała iakoby nawietrze popełniła. Gdyś my ją vpomináli aby oczom zgadzala/ chowaiąc ie na czytanie Ewanieliey/ odpowiadała: Iżpecić teraz twarz potrzebá/ która się przeciw rofkazaniu Bożemu/ bielidły y rumienidły y innymi przyprawy málowała. *SkarŻyw* 140.

Przen (1) : zrozumiał temu then bez lkończonych mądrości Pan/ iż świat rozlicznych á dziwnych przypraw miał sobie szukác á nabywác na ten nędzny á bárzo szkodliwy wrzod fwoy [tj. grzech]. *RejPos* 327.

4. *Dodatek, domieszka* (6) : MOfiadz iest rzeczon od tego: iże ma światłość złotą y twardość miedzi/ bowiem Mofiadz bywa z miedzi/ y z ognia liłnego, y innemi przyprawami bywa ku złotey barwie przywiedzion. *FalZioł* IV 48c; *KochPieś* 44; [Iako nikt przyprawy/ nád to do czego iest przyprawá/ nikt sługi nád páná nie przekláda *SkarKaz* 18b (*Linde*)].

a. *Substancja służąca poprawieniu jakości, zwłaszcza smaku potraw; condimentum, conditura, intrimentum* Cn (4) : zleś kołacz udziála: Niś opieprzył ani omiedził/ Iednoś przyprawy poźkodził. *BierEz* D3; *FalZioł* IV 43d; Zaż dziś nie dziwne potrawy A z wielkim kofztem przyprawy Afz czáfem owi co iedzą Nie ząwždy wiedzą co iedzą *RejRozpr* G2v; Prawdá żeć do gośpodárftwá całego tu [w *Polsce*] wiele iefzcze nie doftawa: [...] niemálfz Barci [...]; w tym miodow fycenia y przypraw/ picia onego zdrowego y niepołpolitego nie naydzie tu *GostGospSieb* +3v.

5. *Wyodrębniona część przedmiotu* (1) : abowiem Oktáwianus Auguftus miał wieżę w Rzymie s taką przyprawá/ iż ile kroleftw pod fwą mocą trzymał/ thyle było na oney wieży málowanych/ máiąc káždy fwego przełożonego z dzwonkiem. A gdy sie ktore kroleftwo burzyło przeciw Celárzowi/ w onym kroleftwie na wieży on przełożony w dzwonek dzwonił ośtrzegáiąc Celárzá *BielKron* 418v.

6. *Kunsztowna fryzura; comptus* Cn (1) :

Wyrażenie: »włosowe przyprawy« (1): iż zá wyftępkę zbytnie w ftroiách/ dopuścił Bog niewoľstwo/ w którym náftąpić miało miaľto włosowych przypraw/ głowá od plugáftwá oľyśiála: miaľto miękkiego á kofztownego odźienia/ siermięgá *PowodPr* 84.

II. *Działanie* (25) :

1. *Wykonywanie, sposoby właściwe określonej specjalności, umiejętność; opus* PolAnt; *compositio* Cn (19) : Potym iefcze Pan rzekł Moizeszowi/ Weźmi rzeczy wonnych/ Báľfamu/ Onychi/ y Gáľbanu pachnącego/ też y Kádźidlá czyľtego/ wľytkiego rowney wagi. A z tego vczyniľz kádzenie wonne/ przyprawá aptekárľką zmieľżáne *BibRadz Ex* 30/35; *GórnDworz* B3; bo iż to zá rzecz zacną/ pożyteczną/ á práwie świętą/ gdzie fye Cieplice vkazály/ być rozumieli: thedy káždéy wody/ [...] iefli ľá Ciepliczné/ pilno dochadzáli/ wárząc/ deťilluiąc/ y rozmaitych przypraw vzywáiąc *Oczko* 11, 2.

przyprawa czego (3): gdzye by był nie Dyomedes/ zápaliłyby były Amazones okréty Greckie miľterną przyprawá ognia w łtrzałách *BielKron* 59v; O przyprawie rozmaitych oleyków y Maści. *SienLek* 160, S3v.

przyprawa na co (1): A miły kłięże czemuż ná tho [na poprawę apetytu] ták wiele nákládáz? Ípráwię ia to tobie zá dwiefcie złotych/ iedno poiedź zemną ná moy zamek/ bo ia tám mam ná to nie rowno lepże przypráwy niżli w ciepliczach. *RejZwierc* 26v.

Przen (3) : A nalepży lutniťá kiedy ma złe łtruny/ Bárzo łie nie zgadzáiá wnet iego bárduny. Tákżeć rozum nic nie krzyw kiedy nie ma przypraw/ Íż nie może wypełnić łkutecznie łwoich łpraw. *RejWiz* 119v.

przyprawa do czego (2): (*marg*) Mądrość nábyťá iest przypráwą do niebiełkiej. (–) Iest ielzce druga przypráwá/ do bránia y vprołzenia mądrołci z niebá: nábyťa náuká z pracey y dowćipu/ do rzádzienia ludźi y łpraw pożytkow połpolitych/ y dobrej rády. *SkarKazSej* 662b.

a. *Sposób przyrzádzania potraw; conditio, conditura, confectura Cn (5)* : IDzyelz potym do kuchniey/ gdzie wreia potráwy/ Wymyłáz rołkázuiąc/ rozliczne przypráwy. *RejZwierz* 142 [możliwe teź znac. **A.4.a.**]; trefuie łie tho/ iż człowiek pod czás zye czo brzydkiego niewiedząc/ czo mu ná on czás gdy iadł/ dla dobrej przypráwy/ bárzo łmákowáło *GórnDworz* Ff5v; *RejPos* 71.

przyprawa czego (2): Pożywanie y przyprawa iego [miętusa] będzie takowa/ dobri z pieprzem, z gáłzczem z cebulnym/ potym iako kto może/ może go przyprawić iako y łuma *FalZioł* IV 43d, IV 44d.

b. *Sposoby upiększania (3)* : Offucia, a fucó fallaciae dicuntur, Zdrádá/ przypráwá niepewna/ nieprzirodzona fárbá. *Mącz* 261b; Zęby bieluchne będą/ tylko ie piałcyťá/ Ołá trzebá zráná trzeć/ záś myć wodá czyťá. Y ták w łwoiey łlicnołci/ nie będą łniedźiáły/ Tołłcie Pánny tych przypraw/ ielzce nie wiedźiáły. *PaxLiz* D2v, D3.

2. *Przygotowywanie (4)* : Ale by łnadź ktorzy ku przyięciu tey Swiátołci [komunii łw.] leniwymi niebyli/ rozumieiać że im bárzo ciężko ták wielką czynić przypráwę/ tedy trzebá Chrełłcijány częłto vpomináć/ że włzyłcy łą powinni Ciáło B. przyjmowáć. *KuczKat* 185.

przyprawa czego na co (żywotne) (1): (*nagł*) Prętka ná koń przypráwá zawodu. (–) Napirwey dwie niedźieli przed tym owies dobrze płókáć ze czterzy przygárni [...]. Item pułć go wolno w komorze/ á kágániec nań włóž. Item trzeći dzień przed biegánim káz páchołku nań włóžć włóżywłzy nań gunię y łiełć ná niey/ y niech iedźie ná nim *SienLek* 190v.

przyprawa do czego (1): (*marg*) Przypráwá do wvielbienia ciáł náłzych. (–) Bo włzyłcy zmartwychwłtána: ále łię nie włzyłcy odmieniá/ mowi Apołtoł. Dufze dobre wezmá tákie ciáłá iáko łię opifáło/ [...] ná wzor Chryłtułowego ciáłá. Ale ci co ná zmartwychwłtanie łądu powłtána/ wezmá ciáłá nie tylo tákie iákie tu ná łiemi mieli/ ále ielzce dáleko nędzniefze [...]: łtaray łię/ ábył ná wieki ták zdrowe [ciało] miał/ y ná wieki w nim z wełelem mogł y rołkofzá miełzkáć. *SkarKaz* 208b.

[*przyprawa ku czemu*: Iáką przypráwę ku Modlitwie czynić mamy. *KuczKat* 366.]

przyprawa prze kogo (1): *RejPos* 148 cf *Zwrot*.

Zwrot: »przyprawy gotowáć« (1): Trzecie/ tego łie vcź/ iáko ten ták zacny klenot [tj. *Chrystusa*] v łiebie przyiać/ y iáko gi przy łobie zádzierzeć. Boć żadnych inłzych przypraw prze łię thenze iediny Syn Boży gothowáć nie rołkázuię/ iedno ábył wwierzył weń/ y łłowom iego *RejPos* 148.

3. *Wspóludział (1)* :

Wyrażenie przyimkowe: »z przyprawą [czyj]« (1): W tey ziemi [babilońskiej] rzadko bywá defzcz/ przeto cokolwiek sie tám vrodzi żywności to z rzek wilkość ma/ nie z łámych dobrowolnie (iáko w Egipćie) ále z przyprawą ludzi/ ktorzy rynnámi wodę przywodzą ná role. *BielKron* 267.

4. *Wstawiennictwo* (1): a przetoż tego młodzieńca/ za który^m sie tako pilnie przyczyniácie chcę rád przijácz/ a na łwy^m go dworze wáżym towarzyszem miecz. [...] A tym obyczaiem on młodzienetz ku dworu był przykázán/ który przyiáwłszy na dwor łwym przijacielom stey przyprawy dźiękował *ForCnR* B4v.

III. Cechy, zalety (1): Ia mnimam iż pan Kołtká nicz iuż więcey nád tho powiedzieć niemogł. Ale iefli sie w. m. zda/ że iefzcze thá páni/ zupełná łwych przypraw niema/ nie on w tym winien/ ále pan Bog iż więcey cznot ná łwiát nie dał: bo te włzytki ktore łą ná łwiecie/ p. Kołtká ie Dworney pániey náznáczył. *GórnDworz* Bb8; [Zálie kápłan/ który ięzyk ma dobry/ á przyłtoyny łtanowi iego/ wiele dobrych przypraw nośi/ w thym iednym członku *ErazmJęzyk* Ll5].

Synonimy: **I.1.a.** aparat, instrument, naczynie, narząd, narzędzie, ochędostwo, ryszunek, sprzęt, statek; **α.** arma, armata, armatura, broń, oręż, zbroja; **β.** »gędziebne naczynie«; **2.** krasa, ochędogość, ochędowanie, ochędówność, okrasa, ozdoba, przybranie; **3.** konfekt, lek, lekarstwo; **4.** dokład, przydatek, przydawek, przymieszanie, przysada; **a.** okrasa, przysmak, smak, zaprawa; **II.1.b.** chędowanie, piékrzenie, przybieranie; **2.** gotowanie, sprawianie, zaprawa; **III.** zaleta.

Cf **PRZYPRAWIANIE, PRZYPRAWIENIE**

AĆ